

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра історії України

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

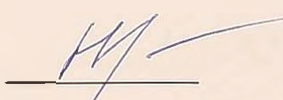
спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Діяльність української діаспори в Канаді зі збереження національної ідентичності у другій половині ХХ ст.»

«The activities of the Ukrainian diaspora in Canada to preserve national identity, the second half of the twentieth century»

Виконав: студент денної форми навчання спеціальності 032 Історія та археологія
Бодруг Анатолій Володимирович

Керівник к.і.н., доц. Новікова Л. В.

Рецензент к.і.н., доц. Ковальський С. В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 9 від 10.05 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № 13 від 30 травня 2017 р.

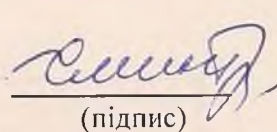
Оцінка відмінно 1 А 195
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

(підпис)

Богачиська О.А.
(прізвище, ініціали)

Голова ЕК

(підпис)

Сминтина О. В.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

4/2 440427

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Аналіз джерельної бази роботи та історії дослідження проблеми.....	7
1.1. Загальна характеристика вивчених джерел.....	7
1.2. Аналіз історіографічної бази дослідження.....	11
Розділ 2. Історичний шлях формування української діаспори в Канаді.....	21
2.1. Причини еміграції українців до Канади.....	21
2.2. Хвилі української еміграції до Канади та їх потенціал у справі збереження національної ідентичності: порівняльний аспект.....	27
Розділ 3. Політика збереження національної ідентичності українців Канади...	32
3.1. Об'єднавча та національно-культурна діяльність Конгресу українців Канади.....	32
3.2. Регіональні культурні організації української діаспори в Канаді.....	37
3.3. Українські музеї та їх діяльність по збереженню національної ідентичності.....	42
3.4. Збереження духовної та етнічної пам'яті українського народу.....	46
Розділ 4. Роль української національної культури у формуванні канадської мультикультурності.....	52
4.1. Культурницький внесок української діаспори: регіональний та світовий.....	52
4.2. Наукові здобутки українців Канади.....	62
Висновки	67
Список джерел та літератури.....	71

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Українська діаспора Канади в ХХ ст. досягла небувалих успіхів у різних видах мистецтва та галузях науки і техніки. Перебуваючи далеко від своєї історичної батьківщини, наші співвітчизники ніколи не забували про своє козацьке коріння. Наша слава та пісня лунала далеко за межами України. В часи небувалого лихоліття та сваволі різних агресивно налаштованих сил, українці, перебуваючи у вигнанні та еміграції, продовжували свою нелегку працю по боротьбі за незалежність нашої країни. У пошуках кращої долі для своїх нащадків, українці змушені були покидати свою рідну землю. Часом наших співвітчизників можна було побачити навіть за океаном. Нова молода країна приймала досить охоче українців, бо в ті часи вже знали про їх талант вправних господарів, чудових хліборобів та працьовитих робітників. Саме українці почали обробляти цілині землі та будувати нові селища та міста в різних провінціях Канади. Масове переселення українців до Канади розпочалося наприкінці ХІХ ст., чому сприяла імміграційна програма міністра внутрішніх справ Клиффорда Сифтона, яка була направлена на заселення незайнятих земель, на які зазіхали США. В період, який поділяють на три хвилі з 1891 по 1960-ті рр. до Канади емігрували, до початку Другої світової війни, робітники та селяни, а трохи пізніше частина українських наукових та громадсько-політичних діячів. Саме в повоєнні роки було створено такі важливі українські організації, як Наукове товариство ім. Т. Шевченка, Українська спілка образотворчого мистецтва та ціла низка музеїв та освітніх організацій, які допомагали багатьом українцям зберігати свою самобутність далеко від рідної землі.

Для розкриття досліджуваної теми було залучено значну кількість джерел, які складають документальні та наративні матеріали. Документальні джерела включають законодавчі акти, які торкаються проблем імміграції [1; 2; 3; 4] та політики мультикультуралізму в Канаді [5]. Наративні джерела включають мемуари [6; 7; 8; 10], спогади [9] та періодичні видання [11; 12; 13; 14], які пов'язані з роздумами про духовні, культурні, наукові успіхи українців Канади.

Досить важливою є інформація подорожників таких, як Микола Приходько [8] та Ярослав Рудницький [9], які розповідають нам про перші українські поселення на території Канади та про їх становище у другій пол. ХХ ст. Більш докладний аналіз джерел виведено в окремий розділ дипломної роботи.

З самого початку українського переселення багатьох вітчизняних та зарубіжних істориків почав цікавити цілий ряд питань, який загалом був пов'язаний з причинами та наслідками цього процесу. Пізніше до цих питань додалися дослідження внеску української діаспори в розвиток культури та науки Канади, а також діяльності українців по збереженню національної ідентичності. Цікавило вчених-істориків та духовних осіб релігійне питання. Так, у 1897 р. виходить друком праця греко-католицького священника Нестора Дмитріва «Канадійська Русь» [6], а у 1956 р. була видана праця митрополита Української автокефальної православної церкви Іларіона (Івана Огієнка) «Книга нашого буття на чужині» [7]. У вітчизняній та зарубіжній історіографії тема, пов'язана з українською діаспорою, розроблялась у працях таких відомих істориків, як М. Г. Марунчак [26]; [27]; [28], П. І. Кравчук [37]; [38] та Л. Ю. Лисюк [40]; [41]. Дослідженням різних аспектів діяльності української діаспори по збереженню національної самобутності у Канаді займалися такі вчені, як М. Д. Антонович [15], В. Б. Євтух [20], О. О. Ковальчук [20], С. В. Дрожжина [19]. Проте наразі малодослідженими питаннями залишаються питання, які торкаються діяльності українських музеїв та регіональних суспільних, культурних і наукових організацій, а також узагальнення культурницького та наукового внеску українців у розвиток Канади. Особливої уваги варта справа більш глибокого дослідження діяльності української діаспори в Канаді по збереженню національної ідентичності у другій половині ХХ ст.

В наш час, коли вже понад 125 років наша діаспора перебуває в Канаді, яка колись стала країною мрій та сподівань, є актуальною справою вивчення її діяльності в цій країні Північної Америки. Вельми цікавим є дослідження культурницької та духовної складової, яка об'єднувала і буде об'єднувати на-

ших співвітчизників. Саме українська діаспора допомагає за кордоном захищати наші національні інтереси та знаходити спільну мову з урядами різних країн. Діаспора познайомила світ з нашою багатою та різноманітною культурою, мовою, суспільною думкою. Натомість різноплановий зв'язок з іншими народами збагачує українську культуру.

Таким чином, актуальність дослідження визначається сучасним становищем української діаспори в Канаді, її впливом на розвиток цієї країни та представленням культури незалежної України на світовому рівні, що є важливим для досить перспективного майбутнього нашої держави.

Мета дослідження – необхідність вперше провести різнобічне осмислення питання діяльності української діаспори в Канаді по збереженню національної ідентичності у другій половині ХХ ст.

Завдання дослідження:

1. здійснити аналіз джерельної бази роботи та історії дослідження проблеми;
2. узагальнити історичний шлях формування української діаспори в Канаді;
3. дослідити політику по збереженню національної ідентичності українців Канади, розглянувши діяльність суспільних, культурних організацій та музеїв;
4. виявити вплив української діаспори на розвиток Канади в культурному та науковому аспекті.

Об'єкт дослідження – українська діаспора в Канаді.

Предмет дослідження – діяльність представників української діаспори в Канаді по збереженню національної ідентичності у другій половині ХХ ст.

Хронологічні межі дослідження. Дослідження охоплює повоєнний період після Другої світової війни і до здобуття Україною незалежності. З 1947 по 1991 рр. Цей проміжок часу пов'язаний з третьою хвилею еміграції, в ході якої переміщені особи складали, переважно, інтелігенцію та громадських діячів, які покидали рідну землю через нові репресивні заходи комуністичної влади. Після 1991 р. українська діаспора здійснювала свою діяльність в нових умовах існування України, що не представляє мету для вивчення у даному

дослідженні. Тому хронологічні межі відповідають меті та завданню дипломної роботи.

Територіальні межі дослідження. Територіально дослідження пов'язане з Канадою - державою на території Північної Америки. Саме в Канаді проживає одна з найбільших українських діаспор у світі (Станом на 2006 р. кількість українців сягає 1.209.085). Дане дослідження охоплює, переважно, такі провінції Канади, як Альберта, Британська Колумбія, Онтаріо, Манітоба, Саскачеван, Квебек.

Основні методи дослідження - аналіз, історико-генетичний та історико-порівняльний. Метод аналізу було залучено при вивченні різноманітних сфер діяльності української діаспори на теренах Канади. Історико-генетичний метод був корисний при послідовному розкритті властивостей та функцій діяльності діаспори, яка, в першу чергу, була націлена на збереження національної самобутності і в своєму розвитку набувала все більшого масштабу. В дослідженні був використаний історико-порівняльний метод, який дав змогу порівняти діяльність та внесок української діаспори Канади на кожних етапах свого становлення.

Структура роботи. Робота складається з чотирьох розділів, які відповідають завданню дослідження і мають в своїй основі причинно-наслідковий зв'язок. У перший розділ винесено аналіз джерельної бази роботи та історії дослідження проблеми. Зміст другого розділу розкриває питання історії формування української діаспори в Канаді. Третій розділ включає розгляд політики по збереженню національної ідентичності українців, в якому окремо вивчається діяльність Конгресу українців Канади та інших організацій, музеїв та духовних установ. Четвертий розділ виявляє роль української національної культури у формуванні канадської мультикультурності.

Для розкриття теми дослідження було залучено 48 матеріалів, з них історичних джерел - 14, літератури - 34. Наявний список вміщає як вітчизняну, так і зарубіжну джерельну та історіографічну базу.

ВИСНОВКИ

Збереження та подальший розвиток нації можливий тільки тоді, коли в нелегку історичну добу вона знаходиться у певній консолідації. На долю українського народу за всю його довгу історію випало багато випробувань, що було пов'язано з досить сприятливим розташуванням наших етнічних територій. У вирі постійної боротьби, наш народ опинявся у різних куточках планети. Саме цей аспект дав змогу українцям познайомити увесь світ з багатою національною історією, культурою, фольклором, духовними традиціями. Переживаючи нелегкі часи, у кінці XIX ст. багато українці вимушені були покинути рідну землю. У пошуках кращої долі наші співвітчизники виїхали до Західної Європи, Австралії, Південної та Північної Америки. Країною мрій та великих сподівань стала Канада, яка зустріла українців суворим кліматом, дикими землями, яких ніколи раніше не торкалась рука хлібороба. Проте, через декілька років, завдяки наполегливій праці наших співвітчизників цілина була перетворена в охайні поля, засіяні аграрними культурами, а Канада стала однією з найбільших експортерів пшениці у світі.

Порівнюючи причини різних хвиль міграції українців до цієї країни, нами було з'ясовано основні причини цього процесу. Серед причин першої хвилі головними були перенаселеність, малоземелля та інші соціально-економічні та політичні чинники. За соціальним складом переважали серед емігрантів селяни, що було пов'язано з аграрною політикою канадського уряду. Друга хвиля була пов'язана з обставинами Першої світової війни, подальше переселення обумовлювалося як соціально-економічними, так і суспільно-політичними чинниками (репресіями з боку тоталітарного режиму тощо). Переважали серед переселенців також селяни, але зростає чисельність громадсько-політичних діячів та інтелігенції, які продовжують боротьбу за рідну землю, перебуваючи у Канаді. Третя хвиля викликана більше суспільно-політичними чинниками, представлена значним чином інтелігенцією. Дана хвиля була спровокована настанням після Другої світової війни нової репресивної політики Радянського Союзу.

Розглядаючи хвилі української еміграції та їх історико-культурні засади, нами було виявлено, що на протязі всіх хвиль імміграції український народ не тільки працював над збереженням національної ідентичності, культури, мови, а і здійснював вагомі історичні внески у розвиток Канади.

Досліджуючи об'єднану та національно-культурну діяльність Конгресу українців Канади, ми дійшли висновку, що ця організація стала основною підтримкою та захистом інтересів української діаспори в державі. Конгрес надавав допомогу українцям всього світу в роки Другої світової війни, сприяв зміні ставлення канадської влади до українських емігрантів, а також здійснював свою діяльність за такими напрямками, як: духовний, культурний, освітній, науковий, військовий, суспільно-політичний, професійний, молодіжний. Конгрес українців Канади стояв у витоків утворення ООН, а також здійснення канадської політики мультикультуралізму. Важливою була діяльність і інших канадських українських організацій. Вже в 1948 р. було засновано Організацію української молоді - «Пласт», яка виховувала у підростаючого покоління патріотизм до етнічної батьківщини. Ветеранами армії УНР та УПА у 1949 р. в м. Торонто було засновано Лігу визволення України, яка пропагувала українську історію та культуру, а також заснувала ряд освітніх закладів. У 1953 р. у Вінніпезі було створено Українську канадську фундацію ім. Т. Г. Шевченка, діяльність якої була направлена на фінансування українознавчих проектів. У 1976 р. було відкрито Канадський інститут українських студій, що здійснював наукове дослідження у сфері історії та української спадщини, а роком пізніше при Альбертському університеті в Едмонтоні було засновано Центр українського та канадського фольклору ім. Доріс та Петра Кулів, метою якого було збереження української народної культури в Канаді. Важливу роль в зберіганні нашими співвітчизниками своєї національної ідентичності грали українські музеї Канади такі, як: Український музей Канади (Саскатун), Музей Т. Г. Шевченка (Північний Оквіл, Торонто), Музей отців Василіан (Мундер), «Село української культурної спадщини» та Український канадський архів і музей Альберти (Ед-

монтон). Метою всіх українських музеїв Канади було збереження української духовної та культурної спадщини для майбутніх поколінь та ознайомлення самих канадців з історичними пам'ятками.

Досліджуючи духовне життя українців Канади, ми прийшли до певного висновку, що досить важливою була діяльність релігійних діячів першої та другої хвиль еміграції: Нестора Дмитріва, Дамаскина Поливка, Павла Тимкевича, Івана Жаклінського та Василя Жолдака. Сприяла об'єднанню українців місіонерська діяльність митрополита греко-католицької церкви Андрея Шептицького, який сприяв міграції наших співвітчизників з Галичини та Буковини. У другій половині ХХ ст. інтенсивно розвивалась українська православна церква, визначним діячем якої був митрополит православної церкви Іларіон (І. І. Огієнка), відомий своєю реформаторською діяльністю. Підтримували духовну культуру: Союз української православної молоді, Ліга Українських Католицьких Жінок та Католицька Семінарія Святого Духа. Підтримка етнічної пам'яті наших співвітчизників здійснювалась за рахунок українських фестивалів таких, як: Канадсько-Український національний фестиваль у Дофіні (Манітоба) та фестиваль української Писанки у Вегревілі (Альберта).

Нами було досліджено культурницький та науковий внесок українців у розвиток Канади у другій половині ХХ ст. Розвиваючи всі види мистецтва в країні, наші співвітчизники не тільки зберігали свою національну ідентичність, перебуваючи на чужині, але і продовжували українську традицію, яка була, доволі, обмеженою на території Радянської України. Так, у сфері художньої літератури ми бачимо те, що літератори (У. О. Самчук, М. Кравців, Л. Мурович, Я. Славутич, С. А. Горлач) намагались зберігати українську літературну мову, були членами різних соціально-культурних організацій (Об'єднання українських письменників «Слово», Ліга визволення України, «Клуб приятелів української книжки»), які сприяли збереженню національної пам'яті. Головною темою творів літераторів ставали прості українські селяни та їх важка праця. Ця тема мала певну актуальність і для українського художника В. Д. Курилика, який у 1970-х

рр. створив серію картин «Український піонер». Український скульптор Л. Г. Молодожанин став автором відомого пам'ятника присвяченому українському поету та художнику Т. Г. Шевченку в Канаді (Вінніпег, 1961 р.). Розвиваючи канадську архітектуру, українцем Р. С. Жуком було введено нову концепцію в архітектурну думку Канади - ідею церковної будови як незламної фортеці, що було реалізовано в церкві св. Степана в Калгарі. Величезним був внесок українців у музичну культуру держави. Після Другої світової війни у Канаді працювали видатні виконавці: О. Кохан, Р. Когут, М. Склепович, О. Іванчук; колективи: «Трембіта», Хор ім. Лесі Українки, Український чоловічий хор ім. Т. Г. Шевченка та Струнний оркестр Ванкувера. Тепло мешканці Канади приймали танцювальні ансамблі («Зорянку», «Вогонь» тощо) та театральну трупю «Заграва», яка виконувала постановку п'єс сучасних українських драматургів. Канадська українська оперна асоціація знайомила світ з українськими шедеврами опери.

Українці зробили певні внески у розвиток Канадської та світової науки. Важливою була діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка, яке об'єднало зусилля багатьох українських науковців. Наші співвітчизники проводили дослідження у багатьох галузях науки. Так, Є. М. Вертипорох здійснив внески у розвиток хімії та фармацевтики, В. В. Бригідер - у розвиток біології, Я. І. Пастернак познайомив канадців з українською археологією, О. А. Сецінський вплинув на розвиток металургії, А. С. Палій досліджував аспекти агрономії, а В. Д. Ревуцький займався історією розвитку українського театру в Канаді. Історичною стала діяльність українського лінгвіста Я.-Б. А. Рудницького та біохіміка І. Г. Глинки, які розробили концепції канадської політики мультикультуралізму. Психолог А. Бандура та хімік Л. Романків були визнані у всьому світі.

Отже, діяльність представників української діаспори другої половини ХХ ст. не тільки була направлена на збереження національної ідентичності, але і сприяла утвердженню позицій української діаспори в Канаді, а також розбудові співпраці Канади та України на духовному, культурному, науковому та політичному рівнях світового розвитку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

*Опубліковані джерела**Документи*

1. Citizenship Act [Електронний ресурс]. – Ottawa, 1985. – 63 р. – Режим доступу: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-29.pdf> (21.01.17)
2. General information for intending emigrants [Електронний ресурс]. – 1-st October. – Ottawa, 1888. – 4 р. – Режим доступу: <https://www.scotlandpeople.gov.uk/product/image-library/581> (21.01.17)
3. Immigration Act [Електронний ресурс]. – Ottawa, 1906. – 18 р. – Режим доступу: <http://www.pier21.ca/research/immigration-history/immigration-act-1906> (21.01.17)
4. Immigration Act [Електронний ресурс]. – Ottawa: SC 1 Elizabeth II, 1952. – 17 р. – Режим доступу: <http://www.pier21.ca/research/immigration-history/immigration-act-1952> (21.01.17)
5. Short Title [Електронний ресурс] // Canadian Multiculturalism Act. – Ottawa, 1985. – С. 1. – Режим доступу: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-18.7.pdf> (05.01.17)

Мемуари та спогади

6. Дмитрів Н. Канадійська Русь [Електронний ресурс] / Н. Дмитрів. – Mt. Carmel : Свобода, 1897. – 56 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/memuari/8919-dmitriv-n-kanadiyska-rus/> (15.11.16)
7. Огієнко І. І. Книга нашого буття на чужині [Електронний ресурс] / І. І. Огієнко. – Вінніпег : The Christian press, 1956. – 167 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ideologiya/1589-ilarion-mitr-ogiyenko-i-kniga-nashogo-buttya-na-chuzhini-berezhimo-vse-svoye-ridne/> (15.11.16)
8. Приходько М. Т. Від Сибіру до Канади [Електронний ресурс] / М. Т. Приходько. – Буенос-Айрес : в-во Юліяна Середяка, 1979. – 305 с. – Режим

- доступу: <http://www.rulit.me/books/vid-sibiru-do-kanadi-download-free-470938.html> (17.11.16)
9. Рудницький Я.-Б. А. З подорожей по Канаді 1949-1959 [Електронний ресурс] / Я.-Б. А. Рудницький. – Монреаль : I. Tyktor publisher, 1959. – 128 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/memuari/12763-rudnitskiy-ya-z-podorozhey-ro-kanadi-1949-1959/> (15.11.16)
10. Luciuk L. Y. Unknown pages of Ukrainian diaspora in Canada [Електронний ресурс] / L. Y. Luciuk. – Ottawa : Runge Press Limited, 1988. – 245 p. – Режим доступу: http://www.infoukes.com/history/internment/booklet01/index_ua.html (23.02.17)

Преса

11. Канада: просвітній, економічний та політичний часопис [Електронний ресурс]. – Вінніпег, 1913. – ч. 01. – 02. вересня. – 8 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/periodika/7273-kanada-1913-ch-04/> (15.11.16)
12. Поступ. Український інформаційний бюлетень Британської Колумбії [Електронний ресурс]. – Ч. 1. – Ванкувер, 1950. – 16 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/periodika/14544-postup-1950-ch-1/> (22.12.16)
13. Решетилова О. Українській діаспорі в Канаді – 120 років [Електронний ресурс] / О. Решетилова // День. – 2011. – № 108. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/ukrayinskiy-diaspori-v-kanadi-120-rokiv> (28.12.16)
14. Grod P. Ukraine in Canada: Celebrating 125 years of the Ukrainian diaspora in Canada [Електронний ресурс] / P. Grod // Business Ukraine magazine. – 2016. – Juli/August. – 16 p. – Режим доступу: https://issuu.com/businessukrainemagazine/docs/businessukraine_summer2016_sm_ed5cbb5cbed779 (15.11.16)

ЛІТЕРАТУРА

15. Антонович М. Д. Століття поселення українців у Канаді / М. Д. Антонович //

- Український історик. – 1991. – № 31–2 (108–109). – С. 37–39.
16. Балицька Ю. О. Суспільно-політична діяльність Конгресу Українців Канади : автореф. дис. ... канд. політ. наук [Електронний ресурс] / Ю. О. Балицька; Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2009. – 20 с. – Режим доступу: <https://clck.ru/B6p38> (25.12.16)
 17. Білецький Л. Т. Українські піонери в Канаді 1891 – 1951 [Електронний ресурс] / Л. Т. Білецький. – Вінніпег : Накладом Комітету Українців Канади, 1951. – 128 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/15701-biletskiy-l-ukraïnski-pioneri-v-kanadi-1891-1951/> (15.11.16)
 18. Боровик М. Р. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991) / М. Р. Боровик. – Монреаль–Оттава : Українська Могилянсько-Мазепинська Академія Наук, 1991 – 485 с.
 19. Дрожжина С. В. Мультикультуралізм: теоретичні і практичні аспекти [Електронний ресурс] / С. В. Дрожжина // Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – № 3, 2008. – С. 96–106. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/72295> (15.11.16)
 20. Євтух В. Б., Ковальчук О. О. Українці в Канаді / В. Б. Євтух, О. О. Ковальчук. – К. : Будівельник, 1993. – 144 с.
 21. Жлуктенко Ю. О. Українська мова на лінгвістичній карті Канади / Ю. О. Жлуктенко; відп. ред.: Й. Ф. Андерш. – К. : Наукова думка, 1990. – 175 с.
 22. Кравчук П. І. Українці в Канаді / П. І. Кравчук. – К. : Дніпро, 1981. – 232 с.
 23. Лазебник С. Ю. Зарубіжні українці: Довідник / С. Ю. Лазебник. – К. : Україна, 1991. – 233 с.
 24. Лозинський А. Є. Світовий Конгрес Українців та ООН: заради справедливості / А. Лозинський. – К. : Києво-Могилянська академія, 2013. – 220 с.
 25. Макар В. Ю. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади [Електронний ресурс] / В. Ю. Макар. – Чернівці : Прут,

- 2006 – 284 с. – Режим доступу: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2008/1/17.pdf> (15.11.16)
26. Марунчак М. Г. Біографічний довідник до історії українців Канади [Електронний ресурс] / М. Г. Марунчак. – Вінніпег, 1986. — 735 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/6928-marunchak-m-biografichniy-dovidnik-do-istoriyi-ukrayintsiv-kanadi/> (15.11.16)
27. Марунчак М. Г. Канадійська Теревовля: місце першої української Служби Божої в Канаді [Електронний ресурс] / М. Г. Марунчак. -- Вінніпег : УКТ, 1964. – 40 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/1775-marunchak-m-kanadijska-terebovlya-misce-pershoi-ukrainskoi-sluzhbi-bozhoi-v-kanadi/> (15.11.16)
28. Марунчак М. Г. Студії історії українців Канади [Електронний ресурс] / М. Г. Марунчак. – Вінніпег, 1980. – Т. 5. – 215 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/13260-marunchak-m-studiyi-istoriyi-ukrayintsiv-kanadi-t-5-rozvidki-ta-dokumenti-do-mizhvoyennoyi-dobi/> (15.11.16)
29. Романюк С. З. Особливості спеціалістів з українознавчих дисциплін в університетах Канади в Канаді / С. З. Романюк // Науковий Часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія XVI. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. – Вип. 3 (13). – К., 2005. – С. 85-94.
30. Руснак І. С. Освітньо-культурні особливості формування української спільності в Канаді / І. Руснак // Педагогіка і психологія. – К., 2001. – № 3. – С. 103-111.
31. Шлепаков А. М. Українська трудова еміграція в США і Канаді (кінець XIX – початок XX ст.) / А. М. Шлепаков. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – 199 с.
32. Balan J. Salt and Braided Bread: Ukrainian Life in Canada [Електронний ресурс] / J. Balan. – Toronto : Oxford University Press, 1984. – 152 p. – Режим доступу: goo.gl/VoMHyR (25.12.16)

33. England R. The Central European Immigrant in Canada / R. England. – Toronto : Macmillan, 1929. – 238 p.
34. Hryniuk S. Land They Left Behind: Canada's Ukrainians in the Homeland / S. Hryniuk, J. Picknicki. – Winnipeg : Watson Dwyer, 1995. – 120 p.
35. Klymasz R. B. The Ukrainians in Canada, 1891-1991. National Museums of Canada [Електронний ресурс] / R. B. Klymasz. – Ottawa, 1989. – 128 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/13401-the-ukrainians-in-canada-1891-1991/> (25.12.16)
36. Kordan B. S. Ukrainian Canadians and the Canada census, 1981-1996 [Електронний ресурс] / B. S. Kordan. – Saskatoon: Prairie Centre for the Study of Ukrainian Heritage, 2001 – 240 p. – Режим доступу: <http://www.torontopubliclibrary.ca/detail.jsp?Entt=RDM1147340&R=1147340> (15.01.17)
37. Krawchuk P. Our History: The Ukrainian Labour-Farmer Movement in Canada, 1907-1991 [Електронний ресурс] / P. Krawchuk. – Toronto : Lugus Publications, 1996. – 488 p. – Режим доступу: <http://search.library.utoronto.ca/details?2882015> (18.11.16)
38. Krawchuk P. Shevchenko in Canada [Електронний ресурс] / P. Krawchuk. – Toronto, 1961. – 79 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/14121-krawchuk-p-shevchenko-in-canada/> (13.11.16)
39. Kurelek W. Someone With Me: An Autobiography [Електронний ресурс] / W. Kurelek. – New York : Centre for Improvement of Undergraduate Education, Cornell University, 1973. – 523 p. – Режим доступу: <http://www.goodreads.com/book/show/4665677-someone-with-me> (18.11.16)
40. Luciuk L. Y. Canada's ukrainians negotiating an identity [Електронний ресурс] / L. Y. Luciuk, S. Hryniuk. – Toronto : University of Toronto Press, 1991. – 567 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/12218-canada-s-ukrainians-negotiating-an-identity/> (12.11.16)
41. Lyciuk L. Y. Searching For Place: Ukrainian Displaced Persons, Canada and the Migration of Memory [Електронний ресурс] / L. Y. Lyciuk. – Toronto : Univer-

- sity of Toronto Press, 2000. – 626 p. – Режим доступу: http://www.in-foukes.com/bookstore/luciuk/searching_for_place.html (15.11.16)
42. Manoly L. R. Ukrainian Canadians, Multiculturalism, and Separatism: An Assessment [Електронний ресурс] / L. R. Manoly. – Edmonton, 1978. – 177 p. – Режим доступу: <https://archive.org/details/ukrainiancanadia00lupu> (25.01.17)
43. Martynovych O. T. Ukrainians in Canada: The formative period, 1891—1924 [Електронний ресурс] / O. T. Martynovych. – Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1991. – 562 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/15185-martynovych-o-ukrainians-in-canada-the-formative-period-1891-1924/> (28.12.16)
44. Prymak T. M. Maple leaf and trident: The Ukrainian Canadians during the Second World War [Електронний ресурс] / T. M. Prymak. – Toronto : Multicultural History Society of Ontario, 1988. – 192 p. – Режим доступу: <http://booksc.org/book/27745832> (28.12.16)
45. Rhonda L. H. Re–imagining Ukrainian Canadians. History, Politics, and Identity [Електронний ресурс] / L. H. Rhonda, J. Mochoruk. – Toronto, 2011. – 482 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/14175-re-imagining-ukrainian-canadians-history-politics-and-identity/> (10.02.17)
46. Rotoff B. Monuments to Faith: Ukrainian Churches in Manitoba [Електронний ресурс] / B. Rotoff, R. Yereniuk and S. Hryniuk. – Winnipeg: University of Manitoba Press, 1990. – 208 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/10307/file.pdf> (19.12.16)
47. Subtelny O. M. Ukrainians in North America: An Illustrated History / O. M. Subtelny . – Toronto : University of Toronto Press, 1991. – 283 p.
48. Vladimir K. J. Dictionary of Ukrainian Canadian Biography of Pioneer Settlers of Alberta 1891– 1900 [Електронний ресурс] / K. J. Vladimir. – Edmonton : Published by Ukranian Pioneers' Association of Alberta, 1984. – 360 p. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/istoriya/13574-vladimir-k-dictionary-of-ukrainian-canadian-biography-of-pioneer-settlers-of-alberta-1891-1900/> (13.11.16)